

Lesing søndag

Fredløse

La meg lese to brev som er kommet meg i hende.

Som dere husker, gikk ekteskapet mellom Johan og Ingebjørg i orden, og med Bjørn Kongemakers støtte steg Johan Gyldenstjerne raskt i makt og innflytelse, til han ble leder for Riksrådet i Norge – rådet som styrte Norge mens kong Magnus den syvende av Norge og Sverige for det meste satt ved hoffet i Sverige.

Vi skal lese fra brevet Johan Gyldenstjerne skrev i egenskap av leder for Riksrådet i Norge. Brevet ble sendt til kong Magnus mens kongen oppholdt seg i Sverige. Her forteller Johan om urolighetene som spredte seg i landet.

Til Hans Majestet Kong Magnus Eriksson, Sveriges og Norges konge.

Vi hilser Dem fra Riksrådet i Oslo og ber Gud holde Dem under sitt vern. Her følger beretningen om de uroligheter som har herjet Deres norske rike mens De har vært borte.

Vinteren har vært hard, og mange bønder klager over både avlinger og skatter. I Gudbrandsdalen ble en skattefogd drevet bort med stein og stokker. I Tønsberg ble kongens lagerhus forsøkt påtent midt på natten. Langs veiene nord for Bjørgvin er flere handelsmenn blitt ranet, og enkelte steder nekter folk nå å betale de avgifter kronen med rette krever av dem. Jeg skal ikke nekte for at byrdene er tunge. Men uten disse inntektene ville verken veier, vakthold eller forsyninger kunne opprettholdes. Folket ser bare hånden som krever inn kornet. De ser ikke hva som holder riket samlet.

Slike klager har vi hørt før, men denne gangen er misnøyen annerledes. Den er mer samlet, mer målrettet, og den synes å ha én kilde. Navnet som stadig nevnes, er Malrik Tårelaus.

Som Deres Majestet vil huske, steg han frem som en dyktig handelsmann for noen år siden. Han taler godt, og han samler mennesker rundt seg med en letthet som gjør ham farligere enn mange menn med sverd. Nå

reiser han fra bygd til bygd og taler om urett, om frihet, og om et Norge som ikke trenger verken konge eller råd.

Urolighetene alene ville vært ille nok. Men det som uroer meg mest, er hva som følger i hans fotspor.

Flere av bøndene bærer nå små tegn og symboler som ikke hører hjemme i et kristent land. Ravnebein, innrissede runer, og merker som prestene hevder stammer fra gammel seid. Enkelte av de arresterte hevder at Malrik har vist dem "tegn" som lover vern mot både sykdom og ulykke. Jeg vet ikke hva som er sant, men jeg ser hvilken virkning slike historier har på folket.

De som før var lydige, er nå dristige. De som før var redde, er nå sinte. Og de som før var stille, taler nå høyt om rettferdighet og hevn.

Jeg ønsker ikke å anklage noen mann uten grunn, men jeg kjenner Malrik fra guttedagene. Han var alltid en som søkte makt gjennom det skjulte, og han fylte bøkene sine med tegn ingen lærer kunne forklare. Nå frykter jeg at han bruker både uro og overtro for å vende folket mot kronen. Jeg ber derfor Deres Majestet om tillatelse til å handle med fasthet. Dersom vi ikke stanser denne mannen nå, vil hans ord spre seg som ild i tørt gras, og riket vil stå i fare.

Jeg står til Deres tjeneste og avventer Deres befaling.

Johan Gyldenstjerne Riksrådets leder i Norge

Det siste brevet er også kommet fra Johan. Dette brevet er datert noe senere. Dere husker kanskje at kongens menn gikk særlig hardt frem for noe tid siden? Dette brevet er svar på kongens ordre om å slå ned på urolighetene med hard hånd. Hør bare;

Til Hans Majestet Kong Magnus Eriksson, Sveriges og Norges konge.

Vi hilser Dem fra Riksrådet i Oslo og ber Gud holde Dem under sitt vern. Takk for Deres brev, der De pålegger oss å møte urolighetene med streng

disiplin og hard hånd. Vi følger Deres befaling, men jeg vil likevel råde til varsomhet. For harde tiltak kan gjøre mer skade enn gagn.

Flere av de arresterte bøndene hevder at de handler i Malriks navn. De bærer ravnebein, innrissede runer og andre hedenske tegn som prestene mener stammer fra gammel seid. Blant folket hviskes det at slike merker skal verne mot sykdom og ulykke. Slik overtro sprer seg raskt når frykten får feste.

Våre menn har forsøkt å gripe Malrik flere ganger, men hver gang vi nærmer oss, synes han å være varslet. Det er som å forsøke å fange røyk med hendene. Jeg tror ikke på de mørke historiene som sirkulerer, men jeg ser hvilken makt ryktene har over et folk som allerede er urolige. Kirken har nå engasjert seg sterkt i saken. Biskop Hallvard i Clemenskirken hevder at symbolene som følger Malrik, er knyttet til skikker kirken lenge har forsøkt å utrydde.

I denne tiden har også Ingebjørg Bjørnsdatter trådt frem med styrke. Hun har møtt både biskopen og rådmennene og bedt om mildhet. Hun hevder at for harde straffer vil gjøre Malrik til martyr i manges øyne. Hennes ord har fått flere til å lytte, og hennes innflytelse kan ikke lenger overses.

Etter råd fra både kirken og byens eldste har vi derfor valgt en mellomvei. Flere av de arresterte bøndene er løslatt mot nytt løfte om troskap til kronen. Samtidig har prestene i bygdene fått ordre om å forkynne mot hedenske skikker og minne folket om lydighet og orden.

Når det gjelder Malrik selv, har Kirken og Riksrådet i samråd erklært ham Fredløs. Enten får han hjelp fra mennesker eller det underjordiske, for han er umulig å fange. Gang etter gang har han forsvunnet som i røyk når vi tror vi har ham fanget. Likefullt; våre menn følger spor etter, og vi håper å fange ham snart.

Måtte Gud gi oss styrke til å knuse denne opprørene som sprer frykt og ugudelige skikker.

Johan Gyldenstjerne Riksrådets leder i Norge